

NVAO NEDERLAND

TOETS NIEUWE OPLEIDING
HBO-MASTER DUURZAAM ONDERWIJS
Hogeschool Leiden

ADVIESRAPPORT
10 maart 2025

Inhoud

1	Procedure TNO.....	3
2	Nieuwe opleiding.....	4
2.1	Algemene gegevens.....	4
2.2	Profiel	4
2.3	Panel	4
3	Oordeel.....	6
4	Sterke punten.....	8
5	Aanbevelingen	9
6	Beoordeling	10
6.1	Standaard 1: Beoogde leerresultaten	10
6.2	Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	12
6.3	Standaard 3: Toetsing.....	16
6.4	Graad	18

1 Procedure TNO

Om erkenning door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) te verkrijgen, moet een nieuwe opleiding met succes de procedure toets nieuwe opleiding (TNO) doorlopen. Alleen na deze kwaliteitstoets kan de onderwijsinstelling de wettelijk beschermde getuigschriften of diploma's voor de opleiding uitreiken.

De procedure voor een nieuwe opleiding is iets anders dan voor bestaande opleidingen die al zijn geaccrediteerd. Een TNO is een *plan*beoordeling. Na accreditatie valt ook de nieuwe opleiding onder de reguliere accreditatieprocedure.

Een NVAO-panel van deskundigen toetst de kwaliteit van de nieuwe opleiding tijdens een locatiebezoek aan de universiteit of hogeschool. Een discussie tussen 'peers' vormt de basis van de beoordeling en resulteert in een adviesrapport. Informatie over de invulling van het locatiebezoek en een overzicht van het bestudeerde materiaal zijn op te vragen bij de NVAO.

De beoordeling is gebaseerd op de standaarden zoals omschreven in het 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland' van de NVAO (Staatscourant 2024, nr. 6405). Deze plantoetsing geldt voor instellingen met een erkenning instellingstoets kwaliteitszorg. Het panel geeft een gemotiveerd oordeel over de standaarden op een driepuntsschaal: voldoet, voldoet ten dele, of voldoet niet. Vervolgens formuleert het panel een gemotiveerd eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding, eveneens op een driepuntsschaal: positief, positief onder voorwaarden, of negatief.

Dit adviesrapport bevat de bevindingen, overwegingen en oordelen van het panel, evenals de sterke punten en aanbevelingen. Op basis van dit rapport neemt de NVAO een accreditatiebesluit. Een beknopt adviesrapport is eveneens beschikbaar. De NVAO publiceert beide rapporten.¹

Meer informatie over de NVAO-werkwijze en de TNO-procedure is te vinden op www.nvao.net.

---

¹ <https://www.nvao.net/nl/besluiten>

2 Nieuwe opleiding

2.1 Algemene gegevens

Instelling	: Hogeschool Leiden
Opleiding	: hbo-master Duurzaam Onderwijs
Variant	: deeltijd
Graad	: Master of Education
Afstudeerrichtingen	: n.v.t.
Locatie	: Leiden
Studieomvang	: 60 EC ²

2.2 Profiel

De hbo-master Duurzaam Onderwijs van Hogeschool Leiden bereidt onderwijsprofessionals voor op het maken van een duurzame transitie in hun praktijk. De opleiding focust op de relatie met de natuur als grondhouding om duurzaam te handelen in het onderwijs. De student verdiept deze relatie en ontwikkelt een bijpassende onderwijsvisie. Daarnaast bevat het programma kennis en vaardigheden op gebied van duurzaamheid, systeemverandering en didactiek voor onderwijs buiten. De afgestudeerden van deze masteropleiding realiseren in een expertrol duurzame veranderingen in de eigen werkkring; de klas, de school, de stichting of breder.

Hogeschool Leiden beoogt de opleiding aan te bieden in Leiden bij de faculteit Educatie. De opleiding is sterk ingebed in de context van Hogeschool Leiden: duurzaamheid is een hogeschoolbrede houding en beleidskeuze. De opleiding werkt nauw samen met het lectoraat Natuur en Ontwikkeling Kind en bouwt aan een sterk regionaal netwerk met o.a. Gemeente Leiden, Naturalis, stagescholen en Biologische Kwekerij De Groene Cirkel. De opleiding wordt in deeltijd aangeboden en kent een studielast van 60 studiepunten.

2.3 Panel

Samenstelling

Prof. dr. Noelle Aarts (*voorzitter*), hoogleraar Socio-ecologische interacties Instituut voor Science in Society (ISiS), Radboud Universiteit Nijmegen;

Dr. Jeroen van der Linden (*panellid*), hoofddocent Pedagogiek en Onderwijskunde, HAN University of Applied Sciences;

Marcel Elsenaar, BSc (*panellid*), adviseur Identiteit en Duurzame ontwikkeling bij Verus;

Eline Pothoven, BSc (*student-lid*), master Ethics of Education: philosophy, history and law, Rijksuniversiteit Groningen en master Onderwijswetenschappen, Universiteit van Amsterdam.

Ondersteuning

---

² European Credits

- Jade Brouns, MSc (secretaris)
- Anouk Baars, MSc (NVAO-beleidsmedewerker en procescoördinator)

Locatiebezoek

Leiden, 7 februari 2025

3 Oordeel

Het NVAO-panel oordeelt positief over de kwaliteit van de hbo-master Duurzaam Onderwijs van Hogeschool Leiden. De opleiding voldoet aan de drie standaarden van het NVAO-kader voor instellingen met erkenning instellingstoets kwaliteitszorg.

De hbo-master Duurzaam Onderwijs van Hogeschool Leiden bereidt onderwijsprofessionals voor op het realiseren van duurzame transitie binnen hun praktijk. De opleiding werkt nauw samen met het lectoraat Natuur en Ontwikkeling Kind en heeft een sterk regionaal netwerk uitgebouwd. De relatie met natuur vormt in de opleidingsvisie de basis voor duurzaam handelen. De opleiding beschrijft hiertoe elf eindkwalificaties, die zijn afgestemd met schoolbesturen, relevante organisaties en (inter)nationale onderwijsinstellingen. De opleiding ontwikkelde een tweejarig modulair programma met een studielast van 60 studiepunten, dat duidelijk refereert aan de eindkwalificaties. Iedere module beschrijft leeruitkomsten als concretisering van één of twee eindkwalificaties. Het programma kent een logische samenhang in een inhoudslijn, onderzoekslijn en studiebegeleidingslijn. De onderwijsdagen bestaan steeds uit een deel theorie in relatie tot de praktijk en een deel in de natuur. Het panel ziet hierin sterk de visie van de opleiding terugkomen en beveelt de opleiding aan om hun narratief duidelijk te expliciteren.

Het werkveld heeft behoefte aan *teacher leaders* die duurzame veranderingen realiseren op klas-, school- of stichtingsniveau. Het panel vraagt zich af waar de daarvoor benodigde verandering terugkomt en of dit ook toepasbaar is op klasniveau. De opleiding verzekert dat dit aan bod komt in de modules praktijkinnovatie en onderzoek en stelt dat veranderingen op klasniveau inbedding in de hele school vragen. Daardoor uit het masterniveau zich ook bij praktijkinnovaties in de klas. Het panel vindt het masterniveau overtuigend onderbouwd. Op verzoek van het panel expliciteerde de opleiding de *body of knowledge* op opleidingsniveau. Het ontvangen literatuuroverzicht verduidelijkt de kennis en kunde van afgestudeerden. Het panel beveelt aan ook de onderliggende kennisgebieden te expliciteren.

Het panel ziet een logische opbouw in de studieroute voor de nominale student, met beperkte doorstroomdrempels en flexibiliteit in keuzemodules en toetsvormen. Zo kunnen studenten een eigen studietempo bepalen. De keuzemodule sluit aan bij het hogeschoolbeleid en de opleidingsvisie. Het panel beveelt aan om passende keuzemodules vast te stellen in overleg met de examencommissie. Studenten ontwikkelen beroepsproducten in de praktijk in een vorm naar keuze. De leeruitkomsten worden hiermee summatief getoetst. De opleiding zorgt voor goede afstemming met de werkplek om studeerbaarheid te waarborgen. De toetskwaliteit is geborgd door criteria, kalibratie en het borgingsplan van de examencommissie. Het panel heeft vertrouwen in de deskundigheid van het docententeam en de examencommissie. Het professionaliseringsaanbod van de faculteit sluit aan bij de ontwikkelvragen van het team rondom didactiek en toetsing.

Standaard	Oordeel
-----------	---------

1 Beoogde leerresultaten	voldoet
2 Onderwijsleeromgeving	voldoet
3 Toetsing	voldoet
Eindoordeel	positief

4 Sterke punten

Het panel constateert de onderstaande sterke punten:

1. Deskundig docententeam – Het team van de master bestaat uit (grotendeels) gepromoveerde docenten en studiebegeleiders met stevige onderzoekservaring, docentervaring en inhoudelijke expertise.
2. Sterk netwerk – De opleiding heeft een indrukwekkend netwerk opgebouwd met relevante partners in de omgeving die bijdragen aan de uitvoering en ontwikkeling van het programma.
3. Passend onderzoek – De opleiding combineert een praktijkwetenschappelijke en kunstzinnige benadering van onderzoek, die zeer goed past bij duurzaamheidsvraagstukken.
4. Intensieve studiebegeleiding – Studenten krijgen intensieve begeleiding bij het combineren van theorie, natuur en praktijk. Hierbij werkt de opleiding ook bewust aan de gemeenschapsvorming in de studentengroep.
5. Betrokken examencommissie en toetsexpert – De examencommissie en toetsexpert nemen een actieve rol in het bewaken van de toetskwaliteit en doen scherpe aanbevelingen die de opleiding verder helpen.

5 Aanbevelingen

Met het oog op de verdere ontwikkeling van de opleiding doet het panel een aantal aanbevelingen. Deze aanbevelingen doen geen afbreuk aan het positieve oordeel over de kwaliteit van de opleiding.

1. Opleidingsvisie – Zorg voor een helder narratief naar stakeholders en potentiële studenten over de opleiding, waarin het perspectief op duurzaamheid en de logica achter het programma duidelijk naar voren komen.
2. Werkveld – Overweeg de werkveldadviesraad op korte termijn al in te richten, zodat er regelmatige afstemming is met het zich ontwikkelende beroepenveld.
3. Keuzemodules – Zorg voor duidelijk beschreven opties voor keuzemodules en stem deze af met de examencommissie.
4. Body of knowledge – Zorg voor een explicitering van de kennisgebieden die onderliggend zijn aan de literatuur in de *body of knowledge*.
5. Eenduidigere toetsing – Verduidelijk wat, hoe en wanneer formatief en summatief getoetst wordt. Zorg ervoor dat beoordelingscriteria duidelijk en specifiek zijn. Vermeld ook de voorwaardelijkheid en weging van criteria in beoordelingsformulieren.

6 Beoordeling

6.1 Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Oordeel

Het panel komt tot het oordeel **voldoet** voor standaard 1.

Bevindingen en overwegingen

Visie

De opleiding presenteert een opleidingsvisie met een beargumenteerde en voor het werkveld herkenbare focus. De opleiding leidt onderwijsprofessionals op die in hun eigen praktijk een duurzame transitie realiseren. Het werkveld heeft behoefte aan leraren die initiatieven op het gebied van duurzaamheid breed in scholen uitrollen. Studenten verdiepen zich daarvoor in de complexiteit van het begrip duurzaamheid. Vervolgens creëren studenten in hun onderwijspraktijk een hoopvolle en invloedrijke omgeving voor leerlingen, waarin zij samen duurzaam handelen. De basis voor duurzaam handelen ligt volgens de opleiding in de relatie met de natuur. De opleiding kiest voor deze focus om diepgang te creëren. De opleiding kiest daarom bewust niet voor een brede invalshoek vanuit bijvoorbeeld alle Sustainable Development Goals. Dit perspectief op duurzaamheid was in het informatiedossier voor het panel onvoldoende expliciet. Tijdens de gesprekken hoort het panel een consistente focus. Het panel benadrukt het belang van een goede narratief naar stakeholders toe en in de werving. Daarom beveelt het panel aan om de filosofie van de opleiding op een heldere, aantrekkelijke wijze te beschrijven.

Het werkveld is in het gesprek met het panel positief over de opleidingsvisie met de focus op de natuur. Ze zien voor afgestudeerden een rol als duurzaamheidscoördinator of *teacher leader* vanuit expertise over duurzaamheid en natuurinclusief onderwijs. Het onderwijs werkt in hun teams al met dergelijke expertrollen, zoals rekencoördinatoren en taalcoördinatoren. De landelijke Kwartiermaker 'Duurzame School' benoemt de rol van duurzaamheidscoördinator ook in zijn adviesrapport. In de praktijk komt de rol al voor bij enkele schoolbesturen. Tijdens de ontwerpfase stemde de opleiding af met schoolbesturen, relevante organisaties en experts van onderwijsinstellingen in klankbordgesprekken en één-op-één overleg. Het panel benadrukt het belang van continu in gesprek blijven met een zich volop ontwikkelend beroepenveld. Rollen en opdrachten krijgen namelijk gaandeweg vorm. Het panel moedigt het voornemen van de opleiding aan om een werkveldadviesraad te vormen.

Tot slot stemde de opleiding haar visie ook af met experts van andere hogescholen. Deze experts zijn enthousiast en welwillend om bij te dragen aan de verdere ontwikkeling en uitvoering van de master.

Niveau en oriëntatie

De opleiding beschrijft elf eindkwalificaties die volgens het panel passen bij het masterniveau en bij de graad Master of Education. De opleiding koppelt de eindkwalificaties schematisch aan de 'professionele masterstandaard' (Vereniging Hogescholen) en de 'leeruitkomstgebieden op bekwaamheidsniveau' (10 voor de leraar). Het panel zag op basis van het informatiedossier weinig aandacht voor verandering terug in de opleiding. Het onderwijsaanbod beschrijft namelijk weinig verandering in theorie, terwijl veranderen een rode draad is in de opleiding. Daarnaast stelt de opleidingsvisie dat studenten hun eigen bereik kiezen en kunnen innoveren in de eigen klaspraktijk. Daarbij vroeg het panel zich af of innoveren in de eigen praktijk voldoende aansluit bij organisatieverandering realiseren op masterniveau.

In de gesprekken beargumenteerde de opleiding hoe verandering een stevige plek krijgt in het programma en hoe innovatie in de eigen praktijk past bij het masterniveau. Aandacht voor verandering zit vervat in de onderzoeken en de praktijkinnovatie van studenten. Studenten kiezen zelf of ze innoveren in de eigen klas, de school, de regio, het land of de internationale context. Het panel vindt deze contexten passen bij de hbo-oriëntatie van de opleiding. De opleiding benadrukt dat een innovatie op microniveau ook vraagt om bredere inbedding in de gehele school. Ook de eindkwalificaties rondom onderzoek borgen het werken van de hbo-master op systeemniveau. Het panel volgt deze argumentatie en ziet dat de opleiding zich sterk richt op het educatieve werk, passend bij de graad Master of Education. Het panel adviseert om voorbeelden van uitstroomprofielen te formuleren in lijn met de mogelijke contexten waarin studenten innoveren.

Internationale ontwikkelingen

De eindkwalificaties sluiten aan bij internationale ontwikkelingen en *best-practices*. Het werkveld benadrukt dat de sector in buurlanden ook zoekt naar duurzaamheidsexperts omwille van gelijkaardig vernieuwd overheidsbeleid. De opleiding gebruikt internationale *best-practices*, zoals de Forest Schools in Engeland en Friluftsliv in Scandinavië. Ook biedt de opleiding internationale bronnen aan uit de wetenschap en beroepspraktijk. Vanuit deze Europese en internationale perspectieven, verbreden studenten hun wereldbeeld in relatie met de natuur. Daarnaast onderzoekt de opleiding mogelijkheden voor internationale samenwerking met de Western University for Society in Noorwegen. Het panel ziet deze internationale afstemming terug in de eindkwalificaties en literatuur.

Conclusie

Het panel concludeert dat de opleiding **voldoet** aan standaard 1: Beoogde leerresultaten. De opleiding kiest binnen het duurzaamheidsdomein een duidelijke focus op natuur als uitgangspunt voor de eindkwalificaties. Het panel stelt vast dat de eindkwalificaties overeenstemmen met regionale, nationale en internationale eisen. De opleiding stemde namelijk af met regionale schoolbesturen, regionale relevante organisaties en (inter)nationale onderwijsinstellingen. De opleiding onderbouwt overtuigend het masterniveau in het dossier en in de gesprekken. De hbo-oriëntatie

past bij de beoogde werkcontext en rol van de afgestudeerden. Het panel adviseert de opleiding om het narratief te expliciteren en in gesprek te blijven met het zich ontwikkelende beroepenveld.

6.2 Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Oordeel

Het panel komt tot het oordeel **voldoet** voor standaard 2.

Bevindingen en overwegingen

Programmaopbouw en inhoud

Het masterprogramma bestaat uit modules met leeruitkomsten die duidelijk relateren aan de eindkwalificaties. De master heeft een totale omvang van 60 studiepunten verdeeld over 8 modules. Iedere module heeft een zwaarte van 5, 10 of 20 studiepunten en duurt respectievelijk 10, 40 of 50 weken. Het programma duurt nominaal twee studiejaar, beide verdeeld in vier perioden van 10 onderwijsweken. In iedere onderwijsperiode werkt een nominale student tegelijkertijd aan een module van 5 studiepunten en een grotere module. De leeruitkomsten van een module zijn een concretisering van 1 of 2 eindkwalificaties. Het totale programma dekt alle eindkwalificaties. De opleiding maakt deze dekking schematisch inzichtelijk in het informatiedossier.

Het programma heeft een logische samenhang in een inhoudslijn, een onderzoekslijn en een studiebegeleidingslijn. In de onderwijsmodules komen thema's terug als duurzaamheid, onderwijs in de huidige tijd, omgevingspedagogiek, natuurinclusiviteit, kunstzinnig onderzoek en netwerkvorming. Het programma biedt enerzijds kennis en vaardigheden over duurzaamheid, systeemverandering en didactiek voor het onderwijs buiten. Anderzijds krijgt de persoonsvorming van de student veel aandacht. De student verdiept de eigen relatie met de natuur en ontwikkelt een bijpassende visie op onderwijs. Aanvullend op het informatiedossier bevroeg het panel in de gesprekken de rationale achter de thema's van de onderwijsmodules. Daarnaast vroeg het panel zich af hoe de leerlijnen zich verhouden tot elkaar en de eindkwalificaties. In het gesprek lichtte de opleiding de logica en bijhorende opbouw duidelijk toe volgens het panel. Het panel vindt dat de thema's van de onderwijsmodules logisch voortvloeien uit de eindkwalificaties. De inhoudslijn en onderzoekslijn zijn expliciet verbonden aan de eindkwalificaties middels leeruitkomsten. De studiebegeleidingslijn verbindt de inhoudslijn en onderzoekslijn met elkaar. De leerlijnen zorgen volgens het panel voor een heldere samenhang in het programma. De opleiding kiest ervoor studiepunten te verbinden aan inhoud en onderzoek, en niet aan de studiebegeleidingslijn. In de studiebegeleiding ontstaat zo namelijk speelruimte voor de student om zich te vormen zonder directe beoordeling. Het panel denkt dat studiepunten kunnen leiden tot erkenning en actieve deelname aan

studiebegeleidingsactiviteiten, maar vindt deze keuze van de opleiding goed passen bij het onderwijsconcept.

Flexibiliteit

De opleiding biedt leerwegonafhankelijke toetsing aan en een keuzemodule in lijn met hogeschoolbeleid. Het panel ziet keuzeruimte voor de student in het onderwijsaanbod van de modules en de praktijkopdrachten. Het onderwijsaanbod is niet verplicht. Een student kan een eigen leerroute bepalen en enkel deelnemen aan de toetsing. Tegelijkertijd ziet het panel een logische opbouw in het programma voor de nominale student. Het panel sprak daarom met de opleiding over de toegevoegde waarde van een vrije modulevolgorde. De opleiding beargumenteert de vrije modulevolgorde vanuit studeerbaarheid van het programma bij versnellen en vertragen. Door drempels te beperken, kan een student een eigen studietempo bepalen. Het panel waardeert deze mogelijkheid in combinatie met een geadviseerde route voor de nominale student.

Daarnaast zoomde het panel tijdens het locatiebezoek in op de keuzemodule in het programma. Een student volgt de keuzemodule Neurodiversiteit of kiest een andere module binnen of buiten de hogeschool. Het panel vraagt zich af aan welke eisen de keuzemodules moeten voldoen en hoe studenten een passende keuzemodule vinden. De opleiding gaat de contacten met gastdocenten uitbouwen naar vaste samenwerkingsafspraken voor keuzemodules. De examencommissie stelt dat keuzemodules moeten overeenkomen met het hbo-masterniveau en de eindkwalificaties. Neurodiversiteit is één van de eindkwalificaties. Het panel verwacht daarom dat deze afspraken nodig zijn voor studenten om een keuzemodule te vinden waarmee ze de eindkwalificatie Neurodiversiteit behalen. Het panel vraagt zich daarnaast af of een keuzemodule wenselijk is voor studenten. Het programma biedt namelijk al veel flexibiliteit om een eigen leerproces te vormen. Daarnaast spraken potentiële studenten en het werkveld zich enthousiast uit over de module Neurodiversiteit. Het panel begreep tijdens het locatiebezoek dat de opleiding waarde hecht aan de vrijheid van de studenten om zelf hun onderwijs te vormen en dat het hogeschoolbeleid is. Het panel heeft hier begrip voor, maar beveelt desalniettemin aan om duidelijke opties voor keuzemodules te schetsen in overleg met de examencommissie.

Onderwijsleeromgeving

De leeromgeving kenmerkt zich door een mix van theorie, praktijk en natuur, intensieve studiebegeleiding, samen leren en gemeenschapsvorming. Eens in de 2 weken vindt een lesdag plaats. Studenten leren zich anders te verhouden tot duurzaamheidsvraagstukken en hun omgeving via een explorerend en transformerend proces. De opleiding werkt tijdens lesdagen gericht aan gemeenschapsvorming met studenten, waarbij docenten de verbinding met de natuur uitdragen en voorleven. De studiebegeleiding is essentieel voor het beoogde leerproces. Deze begeleiding is altijd gezamenlijk, zodat studenten perspectieven uitwisselen en van elkaar leren. Middels de aangeboden theorie, de studiebegeleiding en praktijkopdrachten, realiseren

studenten hun leeruitkomsten. Voor de onderzoekmodule werken studenten mee in lopende onderzoeken van het lectoraat van de faculteit Educatie. Daarnaast bevat het programma een kunstzinnige benadering van onderzoek in het tweede jaar.

Het panel is positief over de persoonlijke benadering van de opleiding en vindt het curriculum weloverwogen en gevarieerd. De werkwijze voor het onderzoeksprogramma past volgens het panel goed bij het masterniveau. Het panel vindt de kunstzinnige benadering van onderzoek heel passend voor duurzaamheidsvraagstukken. Ook het werkveld en potentiële studenten vinden de gemeenschapsvorming krachtig voor het netwerk van de toekomstige afgestudeerden. Het panel bewondert de opgebouwde samenwerking van de opleiding met regionale partners voor het vormgeven van de onderwijsleeromgeving.

Werkplek

Professionals met een pedagogische of educatieve bachelor kunnen instromen in de opleiding. Een werkplek of stageplek in het onderwijs is een instroomeis, gezien de sterke praktijkcomponent van de opleiding. Zowel primair, secundair als tertiair onderwijs zijn passende werkcontexten. De opleiding vormt zoveel mogelijk een partnerschap met de werkplek van een student. Het dossier beschrijft een uitgebreide intakeprocedure, met startgesprekken met studenten en hun leidinggevendenden. De opleiding bespreekt dan de benodigde mogelijkheid voor het uitvoeren van praktijkopdrachten op de school. Docenten spreken tijdens een werkplekbezoek met de studenten zelf en hun cirkel van invloed. Ook vraagt de opleiding van de werkplek een collega die zich committeert als sparringpartner voor de student. Deze werkplekbegeleider werkt op masterniveau en begeleidt bij de beroepsinnovatie. De opleiding nodigt werkplekbegeleiders halfjaarlijks uit voor een professionaliseringsbijeenkomst. Indien de begeleidingsmogelijkheid er niet is of bij doorstromers zonder werkplek, wordt een passende stageplaats gezocht voor de student. De opleiding heeft via het lectoraat contact met scholen die hiervoor openstaan. Het panel is positief over de begeleiding die de opleiding biedt bij het instroomproces. De sterke afstemming tussen studie en werk leidt tot een studeerbaar programma.

Opleidingsspecifieke faciliteiten

Het onderwijsprogramma vindt gedeeltelijk plaats in de natuur. Hiervoor werkt de opleiding samen met Biologische Kwekerij de Groene Cirkel. Dit leerbedrijf is speciaal ingericht voor mensen met een beperking in de breedste zin van het woord. De locatie is makkelijk bereikbaar. Hiermee zorgt de opleiding ervoor dat alle studenten kunnen participeren aan het onderwijs buiten. De opleiding leverde op verzoek van het panel deze aanvullende informatie aan na het locatiebezoek. Het panel vindt dat de leeromgeving voldoende toegankelijk is. Het panel verwacht dat ook het uitgebreide hogeschoolbeleid bijdraagt aan een toegankelijke leeromgeving.

Leerinhoud

De modulebeschrijvingen en de samenwerkingsrelaties met het vakgebied borgen samen de theoretische basis van de opleiding. Het informatiedossier bevat een uitgewerkte literatuurlijst per module, maar geen uitgewerkte *body of knowledge* op opleidingsniveau. In de gesprekken benadert het docententeam de *body of knowledge* als een ontwikkelend geheel. De modulebeschrijvingen bevatten de basis en het docententeam van onderzoekers en gastdocenten brengt de actuele kennis en inzichten aan. Het lectoraat van de faculteit creëert continu nieuwe kennis door onderzoek. Daarnaast krijgen andere invloedrijke onderzoekers, instanties en organisaties structureel ruimte in het curriculum. Het panel volgt de constructie waarbij de samenstelling van het team mede de *body of knowledge* borgt. Het panel constateert nog wel verschillende opvattingen over de *body of knowledge* bij management, examencommissie en het docententeam. Op verzoek van het panel zette de opleiding na het locatiebezoek de eerste stap om de *body of knowledge* te expliciteren op opleidingsniveau. Dit verduidelijkt namelijk voor studenten, docenten en het werkveld wat studenten weten als zij afstuderen. Het panel ontving een uitwerking van de primaire kennisbronnen, secundaire kennisbronnen en bredere professionele kennisbasis. De opleiding biedt primaire bronnen actief aan in onderwijsaanbod. Secundaire bronnen zijn toegankelijk voor studenten voor verbreding en verdieping. De bredere professionele basis ligt ten grondslag aan de ontwikkeling van de opleiding. Het panel adviseert om ook de onderliggende kennisgebieden te expliciteren. Kennisgebieden verduidelijken de coherentie van de gebruikte literatuur. Ook adviseert het panel de *body of knowledge* periodiek te actualiseren, gezien de ontwikkelingen in het domein duurzaam onderwijs.

Docententeam

Het beoogde docententeam is zeer deskundig en bouwt actief aan een netwerk van experts om zich heen. Het docententeam bestaat grotendeels uit gepromoveerde docenten en studiebegeleiders met onderzoekservaring en docentervaring. Daarnaast dragen diverse docenten en onderzoekers van andere onderwijsinstellingen bij aan het programma. Het panel vindt het docententeam inhoudelijk deskundig. Een aandachtspunt is de didactische vaardigheid van het team, zeker bij de intensieve studiebegeleidingslijn. De opleiding beargumenteert dat de faculteit Educatie expertise heeft over nieuwe onderwijsmethoden en het docententeam daarop actief professionaliseert. Bovendien zijn de beoogde docenten allemaal lesbevoegd.

Conclusie

Het panel concludeert dat het opleidingsplan **voldoet** aan standaard 2: Onderwijsleeromgeving. De opleiding presenteert een modulair programma met een logische combinatie van inhoud, onderzoek en studiebegeleiding, gekoppeld aan de eindkwalificaties. Het flexibele programma biedt ruimte voor een eigen studietempo, terwijl de geadviseerde route houvast geeft. De keuzemodule sluit aan bij hogeschoolbeleid en de opleidingsvisie. Het panel adviseert om meerdere keuzeopties te formuleren voor studenten, in afstemming met de examencommissie.

De onderwijsleeromgeving verbindt theorie, praktijk en natuur op een doordachte manier. De intensieve studiebegeleidingslijn speelt een sleutelrol in het

transformatieve leerproces. De zorgvuldige afstemming met de werkplek van studenten draagt bij aan een studeerbaar programma.

Tot slot heeft het docententeam veel deskundigheid, ruime onderzoekservaring en sterke netwerken. Het panel vertrouwt op de kwaliteit van de professionalisering binnen de faculteit gericht op didactische docentvaardigheden.

6.3 **Standaard 3: Toetsing**

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Oordeel

Het panel komt tot het oordeel **voldoet** voor standaard 3.

Bevindingen en overwegingen

Toetsvisie en toetsprogramma

Het toetsprogramma sluit aan bij de praktijk van studenten en toetst de eindkwalificaties summatief op masterniveau. De hogeschool Leiden werkt volgens het principe 'Toetsen om te leren' en combineert daarom formatieve en summatieve toetsvormen. Studenten werken aan beroepsproducten en krijgen daarbij formatieve feedback en feedforward. De opleiding hanteert een ruim begrip van beroepsproducten: van geschreven verslagen, tot vastgelegde presentaties en gesprekken met collega's. Dit maakt de toetsing flexibel: studenten kiezen beroepsproducten die nauw aansluiten bij hun leeractiviteiten in de praktijk. Het leidt tot beroepsproducten waar studenten trots op zijn. Dit past volgens het panel goed bij de leeruitkomsten. Studenten sluiten iedere module af met een summatieve toets. De student toont dan de beheersing van de leeruitkomst aan middels de gemaakte vormvrije beroepsproducten. De hogeschool heeft ervaring met vormvrije toetsing. Het panel ziet deze ervaring terug in de deskundigheid van de examencommissie en ondersteunend hogeschoolbeleid. Het panel benadrukt het belang van het blijven borgen van voldoende variatie in toetsvormen. Het panel beveelt aan om de formatieve en summatieve toetsvormen verder te verduidelijken, zodat studenten weten hoe zij getoetst worden en welke ruimte dit biedt voor eigen invulling.

De examencommissie en toetsexpert benadrukken het belang van de begeleidingslijn bij leeruitkomsten. De toetsing vraagt om procesbegeleiding: samen met studenten leeruitkomsten analyseren en sturen op diversiteit van de bewijsmaterialen. De opleiding doet toetssuggesties bij de modules, maar een student mag hiervan afwijken. Het panel vindt de toetssuggesties een goede manier om de nodige houvast te bieden aan studenten. Wel beveelt het panel om in het docententeam eenduidige afspraken te maken over de rol en het moment van formatieve tussenbeoordelingen.

Een duo van examinatoren beoordeelt de leeruitkomsten, wat bijdraagt aan de betrouwbaarheid van toetsing. De combinatie van vormcriteria, criteria aan het bewijsmateriaal en inhoudelijke criteria zorgen voor de validiteit van toetsing. De opleiding stelt vormcriteria vast voor bepaalde beroepsproducten, zoals een video of verslag. Dit zijn vormelijke eisen aan dat beroepsproduct. Een aantal hiervan ligt in

hogeschoolbeleid vast. Bij andere producten stellen de examinatoren vormcriteria op, op verzoek van en met de student. Vervolgens toetst de opleiding de kwaliteit van het gehele bewijsmateriaal met de VRAAK-criteria³. Tot slot liggen de verwachtingen per leeruitkomst vast in een set inhoudelijke criteria. De vormcriteria en VRAAK-criteria zijn voorwaardelijk. Pas als een student hieraan voldoet, volgt een inhoudelijke beoordeling. Een inhoudelijk deskundige examinerator en een toetsdeskundige examinerator beoordelen samen de leeruitkomsten volgens het vier-ogenprincipe. De student krijgt een 'voldaan' of 'niet voldaan' in combinatie met feedback. Cum laude en andere onderscheidende beoordelingen zijn niet aan de orde. Het eindoordeel is dichotoom met kwalitatieve feedback, wat volgens het panel in lijn is met de opleidingsvisie. Het panel is van mening dat de constructie van criteria leidt tot een betrouwbaar en valide oordeel. Het panel beveelt aan om de criteria nog specifiekere te beschrijven en de weging en voorwaardelijkheid ervan te expliciteren in de beoordelingsformulieren. Het panel denkt namelijk dat dit anders tot verschillende interpretaties kan leiden bij studenten.

Examencommissie en toetsexpert

Het informatiedossier bevat een uitgebreide evaluatie van het toetsprogramma door de examencommissie van de opleiding. Deze vat enkele kritische aandachtspunten samen. Het panel is onder de indruk van de evaluatie. De examencommissie toont hiermee deskundigheid en betrokkenheid. Het panel ziet dat de evaluatie leidt tot verbeteracties, zoals leeruitkomsten aanscherpen met de solo-taxonomie, het opzetten van kalibratiesessies en beoordelen in duo's.

De examencommissie borgt planmatig het masterniveau. De examencommissie hanteert binnen de faculteit Educatie een vast borgingsplan en past dit ook toe in de master. De examencommissie borgt vooraf door het aanstellen van examinatoren. Achteraf borgt de commissie middels steekproeven met Dublindescriptoren en externe reviews. De examencommissie verdiepte zich in eisen voor examinatoren voor het masterniveau. Het panel ziet een solide werkwijze binnen de faculteit en vertrouwt dat deze ook werkt voor de nieuwe masteropleiding.

Toetsbekwaamheid

De opleiding kalibreert uitgebreid met docenten, studenten en externen. De opleiding kalibreert bij de start, halverwege en bij afronding van een module. Het informatiedossier beschrijft het kalibratieproces uitvoerig. Bij de startkalibratie van een module mogen studenten aansluiten. Docenten bespreken welk concreet gedrag bij de leeruitkomsten hoort. Zo zijn de verwachtingen voor docenten en studenten gelijk en duidelijk. Gastdocenten kalibreren mee, wat bijdraagt aan de kwaliteit van het masterniveau. Halverwege de periode kalibreren docenten met studenten door het geven van feedback en feedforward. Bij afronding van de module kalibreren docenten door in tweetallen te beoordelen. Het panel vindt de kalibratieaanpak gedegen. Ook stelt het panel vast dat deze in nauwe afstemming met de examencommissie tot stand

---

³ Variatie, relevantie, authenticiteit, actualiteit, kwantiteit

kwam. Het werkveld spreekt uit graag betrokken te worden bij de (eind)beoordeling van studenten. Hierin ziet het panel een kans voor de opleiding.

De hogeschool Leiden investeert in docentprofessionalisering omtrent het beoordelen van leeruitkomsten. De beoogde examinatoren zijn allemaal bke-geschoold, maar hun ervaring met leeruitkomsten toetsen verschilt. Leeruitkomsten beoordelen verschilt van het beoordelen van klassieke toetsvormen. De opleiding ziet een leerbehoefte rondom de toetscyclus en feedbackgeletterdheid. Dit zijn hogeschoolbrede aandachtspunten die middels scholingsaanbod voor de hele organisatie opgepakt worden. Tot dan zet de examencommissie hoog in op kalibratie. Het panel is positief over deze professionaliseringsplannen van de opleiding.

Conclusie

Het panel concludeert dat de opleiding **voldoet** aan standaard 3: Toetsing. Het toetsprogramma biedt flexibiliteit en tegelijkertijd duidelijkheid aan de studenten. Docenten stemmen hun verwachtingen gedegen met elkaar en met studenten af. De combinatie van vormcriteria, VRAAK-criteria en inhoudelijke criteria zorgt voor kwaliteit van de beoordeling. Het panel adviseert de toetsing nog verder te verduidelijken voor studenten, door te specificeren wat, hoe en wanneer de opleiding formatief en summatief toetst. Beoordeling is voldoende onafhankelijk en deskundig door beoordeling in duo's. De examencommissie is betrokken bij de opleiding en past het borgingsplan van de faculteit toe op deze master. Het panel heeft vertrouwen in de verdere ontwikkeling van toetsbekwaamheid door middel van hogeschoolbreed professionaliseringsaanbod.

6.4 **Graad**

Het panel adviseert om de volgende graad aan de opleiding toe te kennen: Master of Education.

Afkortingen

BKE	Basiskwalificatie examinering
Hbo	Hoger beroepsonderwijs
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
TNO	Toets nieuwe opleiding
VRAAK	Variatie, relevantie, authenticiteit, actualiteit, kwantiteit
Wo	Wetenschappelijk onderwijs

Het adviesrapport is tot stand gekomen in opdracht van de NVAO met het oog op de toetsing van de nieuwe opleiding Hbo-master Duurzaam Onderwijs van de Hogeschool Leiden.

Aanvraagnummer: AV-2756

Colofon

Rapport Toets Nieuwe Opleiding

Samenstelling: NVAO NEDERLAND

Versie: 1.01.01 (1 september 2024)

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders

Parkstraat 83 • 2514 JG Den Haag
P.O. Box 85498 • 2508 CD The Hague
The Netherlands

T +31 (0)70 312 23 00
E info@nvaio.net
www.nvaio.net